

Nr 870

Av herrar **Hedlund** och **Wedén**, *angående familjepolitiken.*

(Lika lydande med motion nr 679 i Första kammaren)

Utformningen av samhällets stöd till barnfamiljerna har under senare år varit föremål för successiva förändringar. Olika motiv har vid olika tidpunkter varit de tyngst vägande för samhällets engagemang för att stödja barnfamiljerna. Under vissa perioder har de befolkningspolitiska motiven dominerat. För vår del betraktar vi familjepolitiken som en fråga om solidaritet olika människor och grupper emellan. Denna uppfattning torde nu vara dominerande också i den allmänna inställningen till familjepolitiken. Jämsides med utvecklingen bort från befolkningspolitiska motiv i riktning mot rättvisemotiv bör också gå en strävan bort från konsumtionsdirigerande åtgärder mot konsumtionsneutrala stödformer som ökar barnfamiljernas valmöjligheter. Samhällets familjepolitiska åtgärder bör enligt vår mening syfta till en utjämning mellan dem som har barn och dem som inte har barn. Föräldrarna skall inte ensamma behöva bära barnkostnaderna. En utjämning av försörjningsbördorna mellan olika perioder i människans liv måste eftersträvas. Den solidaritets- och jämlikhetssträvan, som familjepolitiken måste vara ett led i, innebär också att samhället måste ge ett särskilt stöd till barnfamiljer i lägre inkomstlägen.

Denna syn på familjepolitiken har legat till grund för de krav på utbyggnad av samhällets åtgärder för barnfamiljerna, som från vårt håll framförts i riksdagen under många år. Trots att familjepolitiken måste tillskrivas en stor betydelse i ansträngningarna för att bygga upp ett trygghetens samhälle har reformerna inom det familjepolitiska området under lång tid släpat efter. Utbyggnaden av de familjepolitiska åtgärderna har i stort sett begränsats till att ge kompensation för den fortgående penningvärdeförsämringen. Inte ens detta begränsade mål har kunnat uppnås under vissa perioder, t. ex. efter 1 juli 1965. Barnbidragens reella värde har minskat.

Vi har vid upprepade tillfällen aktualiserat frågan om riktlinjer för familjepolitikens utveckling och anpassning till de ändrade förhållanden för barnfamiljerna som samhällsomvandlingen medför. Under senare år har två kommittéer, familjepolitiska kommittén och familjeskatteberedningen, varit sysselsatta med att utreda de familjepolitiska frågorna. Det finns anledning beklaga uppdelningen på två olika kommittéer, vars förslag inte har samordnats även om kommittéerna i viss grad hållit varandra underrättade om varandras arbete. Familjeskatteberedningen har ännu

inte framlagt sitt betänkande. Förutsättningen för ett samlat grepp på hela familjepolitiken har därför saknats.

Av statsverkspropositionen framgår att den genomgripande familjepolitiska reform som många väntat skulle beslutas under vårriksdagen 1968 inte kommer att föreläggas riksdagen. I stället meddelas i propositionen att inga höjningar av barnbidragen kommer att föreslås. Endast förändringar av familjebostadsbidragens konstruktion och storlek kommer att föreslås. När det från vårt håll under senare år i motioner har krävts höjningar av barnbidragen och en genomgripande reformering av familjepolitiken har hänvisats till att regeringen planerade att genomföra en familjepolitisk reform under budgetåret 1968/69. Sålunda skulle enligt t. ex. andra lagutskottets av riksdagens majoritet godkända utlåtande nr 3 år 1967 reformen ske på grundval av de betänkanden som under 1967 skulle komma från såväl familjepolitiska kommittén som familjeskatteberedningen.

Då det enligt vad som framgår av statsverkspropositionen under vårriksdagen inte kommer att framläggas något förslag om en genomgripande reform av familjepolitiken vill vi nu i avvaktan på kommande proposition om förändringar av vissa delar av familjestödet framlägga förslag dels om vilka omedelbara höjningar av de allmänna barnbidragen som vi anser angelägna och för vilka vi har skapat utrymme i budgeten.

I en familjepolitisk reform bör ingå en höjning av de allmänna barnbidragen. Så länge barnbidragen på långt när inte täcker de verkliga barnkostnaderna är det nödvändigt att extra barnbidragsförmåner utgår till barnfamiljer med lägre inkomster. Vidare bör i en familjepolitisk reform ingå någon form av vårdnadsbidrag. Vi kräver också värde- och standardbeständighet för de familjepolitiska förmånerna samt en sådan utformning av skattesystemet att det varken favoriserar hemarbete eller förvärsarbete och ej heller skilda civilstånd.

Allmänna barnbidrag

Sedan 1948 lämnas samhällets ekonomiska stöd till barnfamiljerna huvudsakligen i form av allmänna barnbidrag. Barnbidragens införande innebar ett betydande framsteg jämfört med de skatteavdrag som tidigare tillämpades och vilka direkt missgynnade låginkomsttagarna. Barnbidragen utgår lika till alla barn oavsett inkomst. Kontantbidragsformen medger full konsumtionsfrihet.

Det allmänna barnbidragets uppgift är att jämnare fördela barnkostnaderna mellan barnfamiljer och andra grupper. Den standardskillnad som utan stödåtgärder skulle uppstå mellan barnfamiljer och andra skall så långt möjligt utjämnas. Samhället kan och bör emellertid inte helt och hållet övertaga barnkostnaderna. Med hänsyn till de värden som barnen utgör för föräldrarna är de säkerligen beredda att göra uppoffringar för barnens skull. Kostnaderna för barnens vård är emellertid så dryga att det måste anses rimligt att hela samhället bidrar till en stor del av dem.

Det nu utgående barnbidraget om 900 kr. per barn och år motsvarar endast som

tidigare nämnts en mindre del av barnkostnaderna. Vid en familjepolitisk reform bör barnbidraget höjas icke endast med hänsyn till penningvärdeförsämringen utan även med hänsyn till standardhöjningen i samhället. Barnbidragen såväl som andra familjepolitiska förmåner bör bli föremål för indexreglering.

Extra barnbidragsförmåner till familjer med låga inkomster

Med hänsyn till rådande inkomstfördelning kan barnkostnaderna för familjer i lägre inkomstlägen medföra en orimligt låg standard vid jämförelse med den allmänna ekonomiska standarden i samhället. Därför bör de allmänna barnbidragen liksom hittills kompletteras med andra stödformer så att barnfamiljer i låga inkomstlägen erhåller ett extra ekonomiskt tillskott. För flerbarnsfamiljer torde ett sådant stöd vara ännu mer motiverat. Varje barnfamilj bör tillförsäkras en skälig ekonomisk standard per konsumtionsenhet räknat.

Det nuvarande familjebostadsbidraget fyller till en del behovet av extra stöd till barnfamiljer med låga inkomster. Genom anknytning till bostad av viss typ utestänges emellertid många familjer med låga inkomster från detta stöd, vilket inte kan anses som tillfredsställande. Anknytningen till en speciell konsumtion kan dessutom ifrågasättas. Ett stort antal barnfamiljer med behov av ekonomiskt stöd går miste om både familjebostadsrabatt och generell subvention, emedan de bor i bostäder där sådana förmåner inte kan komma i fråga. Konsekvensen har blivit att en familj med många barn och relativt små inkomster helt stått utan möjlighet till stöd med anknytning till bostaden på grund av att denna haft för låg standard. En familj med färre barn och relativt höga inkomster däremot har kanske fått både familjebostadsbidrag och en viss generell subvention. En tredje familj utan barn men med stora inkomster har åtnjutit en betydande generell subvention. På sikt bör eftersträvas ett särskilt stöd till barnfamiljer med lägre inkomster oberoende av bestämmelser om viss bostadstyp och andra inskränkningar av konsumtionsdirigerande art. Vid behandlingen av den särskilda aviserade propositionen om familjebostadsbidragen kommer vi att aktualisera de omedelbara förändringar som det i avvaktan på en samlad familjepolitisk reform kan finnas anledning att föreslå för att skapa ett rättvisare stöd till barnfamiljer med lägre inkomster.

Vårdnadsbidrag

Genom samhällsutvecklingen har allt flera föräldrar ställts inför valet mellan hemarbete och förvärvsarbete utanför hemmet. Med den familjestruktur och den arbetsmarknad som vi hittills haft har valsituationen i stort sett varit aktuell endast för kvinnorna. En förändring därvidlag kan emellertid väntas och har redan i viss mån påbörjats. För de flesta ensamstående föräldrar som är vårdnadshavare är förvärvsarbete så gott som alltid en ekonomisk nödvändighet. I debatten har ibland uttalats farhågor för att mödrarnas förvärvsarbete skulle ha menlig inverkan på barnens utveckling. Den psykologiska forskningen ger en mera nyanserad bild och betonar i första hand vikten av att barnen växer upp i en lugn och trygg miljö. En

sådan miljö synes vara mindre beroende av om en eller båda föräldrarna förvärvsarbetar än av att de lever i harmoni med sig själva och med varandra.

Föräldrarna bör alltså i så stor utsträckning som möjligt kunna fritt välja mellan hemarbete och förvärvsarbete. Samhället bör medverka till att ekonomiska förutsättningar för denna valfrihet skapas. I det familjepolitiska reformarbetet bör därför ingående prövas att införa ett allmänt vårdnadsbidrag. Bidraget bör utgå under den period då vårdnadsbehovet är störst. Olika konstruktioner av ett sådant stöd bör övervägas. Det finns skäl som talar för att treårsåldern åtminstone under en övergångstid blir den övre gräns under vilken bidraget skall utgå. Då börjar barnen bli gruppriktade, och identifikationen mellan föräldrar och barn är i allmänhet inte så framträdande som vid lägre ålder. Man kan också överväga att sätta gränsen vid skolålderns början. Då minskar nämligen vårdbehovet även om det inte bortfaller. Åldersgränsen kan också komma att ändras om en allmän förskoleundervisning genomföres. Man bör också överväga att göra en avtrappning av bidraget vid viss ålder. Över huvud taget är det angeläget att söka undvika besvärande tröskeeffekter. Ett samband mellan barnbidraget som är ett konsumtionsstöd och vårdnadsbidraget som en viss ersättning för vården av barnen under den tid då vårdbehovet är störst anser vi bör finnas.

Familjebeskattningen

Genom den delreform som beslutats och som innebär att makar om de så önskar och begär har rätt till särbeskattning har barnfamiljerna inte fått någon förmån. Den har endast eliminerat orättvisorna för vissa makar som tidigare t. o. m. fick högre skatt tillsammans än de skulle ha fått som två ensamstående. Möjligheterna till frivillig särbeskattning har utnyttjats av 7,5 % av antalet förvärvsarbetande makar. För den stora gruppen förvärvsarbetande makar med relativt låga inkomster har delreformen inte inneburit någon skattelättnad beroende på skattebestämelseformerna utformning. Inte heller löser den problemen för alla de makar som gör sin arbetsinsats i det gemensamma företaget, eftersom dessa är undantagna rätten till frivillig särbeskattning.

Skattesystemet bör vara neutralt i fråga om föräldrarnas val mellan arbete i hemmet och förvärvsarbete. Varje inkomsttagare bör beskattas för sig efter sin inkomst oberoende av civilstånd. Den lösningen underlättar också för gifta kvinnor att efter eget bedömande ta förvärvsarbete utanför hemmet. Kvinnor som har sin yrkesverksamhet förlagd till det egna företaget bör också få rätt till individuell beskattning.

En förutsättning för en framtida reform med individuell beskattning är givetvis att den kompletteras med schablonmässiga beskattningsregler, som tar hänsyn till gifta kvinnor vilka på grund av ålder, bristande utbildning eller ensidig näringslivsstruktur på hemorten eller av andra skäl saknar reella möjligheter till yrkesarbete utanför hemmet. När en övergång till individuell beskattning sker måste den vidare kompletteras med utbyggda möjligheter till omskolning och yrkesutbildning för gifta kvinnor, målmedveten satsning på service till barnfamiljerna samt ökad tillgång till deltidsarbete.

Omedelbara höjningar av de allmänna barnbidragen

Enligt statsverkspropositionen skall de allmänna barnbidragen bibehållas oförändrade. Bidragens nivå har inte höjts sedan den 1 juli 1965. Prisstegringarna har under denna period varit betydande. Konsumtionsprisindex har under perioden stigit med mellan 3,5 % och 6 % per år. Höjningarna av den allmänna varuskatten har drabbat barnfamiljerna mycket hårt. Tidigare har höjningar av den allmänna varuskatten givit anledning till höjningar av barnbidragen för att kompensera barnfamiljerna. Om man ser till den ekonomiska bärkraften drabbas en betydande del av barnfamiljerna relativt hårt också av övriga skattehöjningar. Hyrorna har genom statsmakternas beslut, genom det höga ränteläget och genom ryckig bostadspolitik undergått kraftiga justeringar uppåt. I nybyggda hus har kostnadsläget blivit så högt att inte ens barnfamiljer i medelinkomstlägen har råd att acceptera erbjudanden om en i och för sig lämplig lägenhet.

Vid föregående års riksdag konstaterades från vårt håll att det för att kompensera prisstegringarna och återföra barnbidragen till den reella nivån 1965 var motiverat att höja barnbidragen från den 1 juli 1967. Under beklagande kunde vi då konstatera att den förda regeringspolitiken hade lett till ett sådant statsfinansiellt läge att inte ens en sådan välmotiverad kompensationsåtgärd var möjlig att genomföra då. Vi föreslog att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till 1968 års riksdag om sådan höjning av de allmänna barnbidragen att barnfamiljerna får dels kompensation för prisstegringar och skattehöjningar som inträffat efter den 1 juli 1965, dels en reell standardförbättring. Riksdagens majoritet ville inte besluta i denna riktning. Man hänvisade till att en reform skulle genomföras under budgetåret 1968/69.

Mot bakgrund av vad vi föregående år anförde och mot bakgrund av att riksdagsmajoriteten har förutsatt att en reform av familjepolitiken skulle beslutas under årets riksdag anser vi oss inte kunna nöja oss med regeringens förslag om att ingen höjning av barnbidragen skall äga rum. Vi föreslår därför att de allmänna barnbidragen höjes med 100 kronor till 1 000 kronor per barn och år från den 1 juli 1968.

I särskild motion göres hemställan om anvisande av förslagsanslag till: Allmänna barnbidrag.

Med hänvisning till det anförda hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till en samlad familjepolitisk reform i enlighet med de riktlinjer som i motionen anförts och att riksdagen måtte besluta om en höjning av de allmänna barnbidragen med 100 kronor till 1 000 kronor per barn och år från den 1 juli 1968.

Stockholm den 26 januari 1968

Gunnar Hedlund (cp)

Sven Wedén (fp)